

УДК 340.125(73)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.62>

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВА У США

Вісьтак І.Я.,

*заступник начальника митного поста,
начальник відділу митного оформлення № 5
митного поста «Львів-аеропорт»*

Львівської митниці

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-3431-7367>

e-mail:kaf.ist@ukr.net

Вісьтак І.Я. Методологічні аспекти дослідження соціологічної концепції права у США.

У статті проаналізовано методологічні аспекти дослідження соціологічної концепції права у США. Зазначено, що найважливіше питання методологічного характеру – це питання про соціологічну концепцію права в юриспруденції США XX ст. як предмет дослідження історико-правової науки, чи її складової історії політичних і правових учень. З огляду на те, що соціологічна концепція права так чи інакше досліджується філософією права, теорією права, виникає запитання про співвідношення цих наук.

Показано предметну специфіку історії правової думки та історії філософії права. Розкрито співвідношення історії правової думки та історії філософії права має методологічне значення для дослідження соціологічної концепції права в юриспруденції США XX ст., оскільки дозволяє сформувати методологію пізнання на основі філософсько-правових підходів та принципів і спеціального методологічного інструментарію (методів і прийомів) теорії права та філософії права. Філософсько-правові концептуальні підходи та принципи мають у дослідженні світоглядний характер і дозволяють використовувати поняття теорії праворозуміння. Інакше кажучи, категорія соціологічна концепція права і як результат її розвитку соціологічне праворозуміння має філософський зміст. Наповнення цього змісту відбувалося з допомогою різних підходів і напрямів загальнотеоретичної юриспруденції, зокрема антропологічного, етимологічно-правового . підходів правової соціології. Водночас цей зміст (смысл) має конкретно-історичний пласт пізнання. Зміст категорії «смысл» в історії правової думки знаходить своє наповнення у тому, що він пов'язаний з розумінням специфіки досліджуваної епохи, виявленням її своєрідних властивостей, осягненням досліджуваного вчення в його сучасній науково-теоретичній значущості та когнітивній цінності, з'ясуванням об'єктивної соціальної значущості (соціального смислу) й особистісного значення (особистісного смислу) у відтворенні минулої історичної дійсності, реконструкції історичних ситуацій

Ключові слова: методологія, аспекти, концепція, право, Україна, США.

Vistak I.Ya. Methodological aspects of the research of the sociological concept of law in the USA.

The article analyzes the methodological aspects of the study of the sociological concept of law in the USA. It is noted that the most important question of a methodological nature is the question of the sociological concept of law in US jurisprudence of the 20th century. as a subject of research of historical and legal science, or its constituent history of political and legal studies. Given the fact that the sociological concept of law is one way or another studied by the philosophy of law, the theory of law, the question arises about the relationship between these sciences.

The subject specificity of the history of legal thought and the history of the philosophy of law is shown. The relationship between the history of legal thought and the history of the philosophy of law is revealed to be of methodological importance for the study of the sociological concept of law in the jurisprudence of the USA of the 20th century, as it allows the formation of a methodology of knowledge based on philosophical and legal approaches and principles and a special methodological toolkit (methods and techniques) of the theory of law and philosophy rights Philosophical and legal

conceptual approaches and principles have a worldview character in research and allow the use of concepts of the theory of legal understanding. In other words, the category sociological concept of law and as a result of its development sociological legal understanding has a philosophical meaning. The filling of this content took place with the help of various approaches and directions of general theoretical jurisprudence, in particular anthropological, etymological and legal. approaches of legal sociology. At the same time, this content (meaning) has a specific historical layer of knowledge. The content of the category “meaning” in the history of legal thought finds its fulfillment in the fact that it is connected with the understanding of the specifics of the studied era, the identification of its peculiar properties, the understanding of the studied teaching in its modern scientific and theoretical significance and cognitive value, the clarification of objective social significance (social meaning) and personal meaning (personal meaning) in the reproduction of past historical reality, reconstruction of historical situations

Key words: methodology, aspects, concept, law, Ukraine, USA.

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціологічна юриспруденція США є винятковим за значущістю у розвитку правової думки прикладом соціологічного типу праворозуміння. Характерно, що соціологічне праворозуміння розвивалося на противагу позитивістському, подальшій формалізації права США. Різноспрямованість трансформаційних процесів в українському праві, зростання ролі держави в умовах війни, євроінтеграційний процес зумовив науковий та практичний інтерес до права як засобу соціального контролю – одного з постулатів соціологічної концепції права у США. Дослідження розуміння права у США серед іншого є складовою наукового забезпечення партнерських відносин з цією державою, лідером союзників України у війні з агресором. Воно також певним чином інтегрує знання про предмет дослідження, накопичені в українській філософії права, соціології права, загальній теорії права, історії права та держави, історії політичних та правових учень.

Метою статті є аналіз методологічних аспектів дослідження соціологічної концепції права у США.

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану дослідження соціологічної концепції права в юриспруденції США ХХ ст. показав складність та багатоаспектність його об’єкту та предмету. Соціологічна концепція права щонайменше досліджується такими правознавчими науками як філософія права, теорія права, історія права та правових учень, правова соціологія. З одного боку, це забезпечує методологічний плюралізм, широке застосування взаємодоповнюючих концептуальних підходів, методів, прийомів. Водночас існує небезпека методологічної надмірності, механічного пристосування окремих методів та прийомів, які штучно розширюють предметне коло дослідження. Проблем визначеності у методології дисертаційного дослідження додає і те, що соціологічна юриспруденція як окремий напрям правових досліджень сформувала свій інструментарій, а також поняттєвий апарат, які ґрунтуються на соціологічному праворозумінні. Всі ці методологічні виклики не тільки зобов’язують з’ясувати численні питання методологічного характеру, а й виробити конкретний методологічний підхід на основі апробованих та описаних методів, а також нових, перспективних.

Найважливіше питання методологічного характеру – це питання про соціологічну концепцію права в юриспруденції США ХХ ст. як предмет дослідження історико-правової науки, чи її складової історії політичних і правових учень. З огляду на те, що соціологічна концепція права так чи інакше досліджується філософією права, теорією права, виникає запитання про співвідношення цих наук.

Предметну специфіку історії правової думки та історії філософії права досліджував в українській правовій науці М.А. Дамірлі. У статті «Історія філософії права і історія правової думки: питання співвідношення» науковець обґрунтував спільні та відмінні риси наукових дисциплін на основі розрізнення філософії права та теорії права. На думку ученого, історія і філософія права є історичним саморозумінням філософії права. Вона – різновид філософсько-правових знань, дисципліна філософсько-правова, подібно до того як історія філософії є дисципліною філософською. Історія правової думки у певний спосіб виконує роль історії загальної теорії права. Тому якісну відмінність між історією філософії права та історією правової думки природніше встановлювати на основі розрізнення філософії права (або філософського підходу) і теорії права (або юридичного підходу). У цьому плані їх співвідношення може бути розглянуто як співвідношення філософії права і теорії права, але в історичному вимірі [1, с. 351]. У такий спосіб описане співвідношення

історії правової думки та історії філософії права має методологічне значення для дослідження соціологічної концепції права в юриспруденції США ХХ ст., оскільки дозволяє сформулювати методологію пізнання на основі філософсько-правових підходів та принципів і спеціального методологічного інструментарію (методів і прийомів) теорії права та філософії права. Філософсько-правові концептуальні підходи та принципи мають у дослідженні світоглядний характер і дозволяють використовувати поняття теорії праворозуміння. Інакше кажучи, категорія соціологічна концепція права і як результат її розвитку соціологічне праворозуміння має філософський зміст. Наповнення цього змісту відбувалося з допомогою різних підходів і напрямів загальнотеоретичної юриспруденції, зокрема антропологічного, етимологічно-правового [2, с. 248]. підходів правової соціології. Водночас цей зміст (смысл) має конкретно-історичний пласт пізнання. М. Дамірлі обґрунтовано вважає, що зміст категорії «смысл» в історії правової думки знаходить своє наповнення у тому, що він пов'язаний з розумінням специфіки досліджуваної епохи, виявленням її своєрідних властивостей, досягненням досліджуваного вчення в його сучасній науково-теоретичній значущості та когнітивній цінності, з'ясуванням об'єктивної соціальної значущості (соціального смислу) й особистісного значення (особистісного смислу) у відтворенні минулої історичної дійсності, реконструкції історичних ситуацій [3, с. 353]. Саме таке розмежування смислів історії філософії права та історії правової думки дозволяє окреслити предметне поле нашого дослідження – вивчити історичний контекст становлення та розвитку соціологічної концепції права у США ХХ ст., показати її історичний зв'язок з подібними концепціями європейських правознавців, оцінити історичну значущість соціологічної концепції для сучасної юриспруденції США та світу загалом, виокремити значущі ідеї соціологічної концепції, розроблені окремими правознавцями.

Власне соціологічна концепція права від початків її формування не тільки уможливила історичний підхід до її наступного дослідження, а й виокремлювала його серед інших підходів. Цю її методологічну особливість слушно зауважує український науковець В.В. Копча. У статті «Методологія дослідження правового явища: поняття, структура, інструментарій» цитується відомий вислів О. Холмса «питання права – це не логіка, це досвід». Іншими словами, як говорить індійський вчений Рабіндра К. Патані: «Наш досвід продовжує зберігатись у формі історії». Сьогоднішній досвід є частиною історії завтрашнього дня. Досвід може бути інституційним або індивідуальним. Таким чином, історичний підхід до правових досліджень набуває великого значення для розуміння внеску, внесеного інституційно чи індивідуально в еволюцію та дію права» [4, с. 54–58]. Акцент на історичному внеску конкретних науковців, наукових шкіл та інституцій у розвитку соціологічної концепції права зосереджує увагу не тільки до традиційних для історико-правової науки підходів та методів, а й сучасних, які отримали наукове обґрунтування у ХХІ ст. Серед таких мережевий підхід, заснований на теорії соціальних мереж, який плідно застосовується у працях шотландського історика Ніла Фергюсона [5, с. 496].

У цих працях Ніл Фергюсон доводить, що мережі, у тому числі мережі інтелектуалів вірусно поширюють ідеї. Учений описує вірусність структур соціальних мереж таким чином: «Багато істориків й досі схильні вважати, що ідеї чи ідеології поширюються з огляду на їхній внутрішній зміст, що співвідноситься з вельми туманно окресленим контекстом. Утім тепер ми мусимо визнати, що деякі ідеї через структурну особливість мереж, якою вони поширюються, стають вірусними, мов патогени... Нові ідеї з меншою ймовірністю поширюватимуться в ієрархічній, вертикальній мережі, де зв'язки між людьми одного рангу обмежені або заборонені. Новіші дослідження засвідчили, що передаватись мережами можуть навіть емоційні стани. І хоч відрізнити ендегенні впливи мереж від екзогенних – завдання не з легких, є доволі яскраві приклади такого різновиду «інфікування»: «студенти, що мешкають із сусідами, що багато навчаються, й самі починають більше вчитися. Ті, хто за обідом сидить поряд із ненажерами, самі починають їсти більше»... Підкреслимо, що як і у випадку епідемії, структура мереж може бути так само важливою, як і сама ідея, якщо йдеться про визначення швидкості та масштабів її поширення» [6, с. 120-121].

Мережевий підхід у нашому дослідженні створює широкі можливості для наукового аналізу ролі українських учених (українців за походженням) у становленні світоглядно-теоретичних засад соціологічної школи права загалом та у США зокрема. Яскравим прикладом такої ролі є наукова діяльність професора Чернівецького університету Євгена Ерліха, життєва драма якого «проходила спочатку визнання його за кордоном завдяки американському вченому Р. Паунду, який переклав твори видатного українського вченого з німецької на англійську і відкрив світові ім'я Євгена Ерліха, а надалі важкий шлях до повернення імені Ерліха в Україну» [7]. Відтак Євген

Ерліх був і залишається таким представником соціологічної школи права, якого мережевий підхід визначає як «вузол мережі» або «мережевий хаб». Буквально це означає, що ідея «живого права» Ерліха поширювалася серед великої кількості його колег-науковців у різних країнах, а також серед студентів багатьох університетів, насамперед на теренах Австрійської монархії. Вузлами мережі поширення соціальної концепції права на українських землях, отже в Європі та згодом в США, були учені-правознавці зі світовим ім'ям Б. Кістяківський, С. Дністрянський, Л. Петражицький, Ф. Тарановський та інші. Кожен із них запропонував оригінальну синтетичну концепцію права, яка часто виходить за межі соціологічного типу праворозуміння. Об'єднує їх розуміння соціальності права та його співвідношення з державою. У найбільш концентрованому вигляді ці ідеї підкреслив Ф. Гайск у праці «Право, законодавство і свобода», виснувавши, що визнання прерогативи держави, заснованої на її монополії на примус для дотримання закону, давати настанови державним органам, насамперед судам, про використання можливого переліку джерел права, не обов'язково передбачає монополію держави на визначення змісту права [8, с. 448].

Роль вдатного українського правознавця С. Дністрянського як вузла мережі поширення соціологічної концепції права узагальнено простежив А. Коваль. У монографії «Погляди Станіслава Дністрянського на право та державу (загальнотеоретичний аспект)» львівський науковець з'ясував вплив минулих та сучасних правових та політичних ідей С. Дністрянського на його наукову концепцію, визначив роль і місце наукової спадщини С. Дністрянського в українській юридичній науці та встановив, що концепція С. Дністрянського – це оригінальна, цілісна, синтетична, соціальна концепція права та держави з елементами природної позитивіської та матеріалістичної шкіл права, при створенні якої використовувався історико-генетичний та соціально-економічний методи [9, с. 167]. Важливо те, що погляди С. Дністрянського на право та його форми («звичаєве право», «закони», «право юристів») знайшли подальший розвиток у працях таких українських вчених, як А. Андрієвський («Право як соціальне явище», Прага, 1930), Л. Бич («Загальна наука права». Подєбради, 1934), О. Ейхельмана («Основи права». Прага, 1927), В. Старосольського («Держава і політичне право». Подєбради, 1925; «До питання про форми права». Львів, 1925; «Про цінність права». Львів, 1928; «Держава і право». Львів, 1934) [10, с. 167].

Надалі вони поширювалися серед студентів Українського Вільного Університету з представників української діаспори, у тому числі зі США. Це тільки один із прикладів мережевого розповсюдження соціальної концепції права. Проте він дає чітке уявлення про те, що ідеї соціологічного праворозуміння, започатковані в Європі почасти всупереч тим конкретно-історичним обставинам, у яких вони формувалися. Окрім того він дозволяє у темі дослідження з історії політичних і правових учень США вирішувати одне з нагальних завдань української історико-правової науки – «розкрити загальний поступальний хід розвитку юридичної науки – теоретично поглиблена постановка питань держави і права у прогресивних мислителів вміло поєднана характеристика історії політико-правової думки в окремих країнах та світовий хід її розвитку, забезпечений особливий інтерес до досягнень вітчизняної та національної правової культури» [11, с. 133].

Мережевий підхід як один із підходів дослідження неминуче ставить питання про його принципи. На думку А. Кравченко, принцип часто визначають як основу теорії. «В основі теорії науки лежить не тільки система принципів, але й комплекс методів, які не співпадають із принципами і є засобами, за допомогою яких конкретизується теоретична частина знання.

Принцип діє і на початку, і в кінці теорії, тому він співпадає з початком теорії. Різні ж методи використовуються протягом розгортання теорії взагалі. Але початок і принцип відрізняються, оскільки принцип діє всередині системи, і в її кінці. Ця суперечність вирішується таким чином: початок є елементарною, найпростішою, найабстрактнішою формою принципу [12, с. 103].

Науковий принцип в умовах різних світоглядно-ціннісних методологічних позицій, на яких ґрунтуються різні типи праворозуміння дозволяє синтезувати методологічні підходи не тільки юридичної, а й історичної та соціологічної науки. Підґрунтям для такого синтезу є ідея про право як результат інтелектуальної діяльності людини. Український теоретик права, визначний дослідник соціологічного типу праворозуміння професор М. Козюбра обґрунтовує відмову від пошуку універсального визначення права на користь розуміння його ваги для людського суспільства: «І. Давньоримський вислів зазначає: *ubis societas, ibi jus* - там, де є суспільство, там є і право. Тобто право – це необхідний атрибут суспільства (його субстанція). Як свідчать історичні дослідження, воно з'являється насамперед в результаті міжособового спілкування між людьми, взаємних зобов'язань, які беруть на себе члени суспільства в процесі такого спілкування, та взаємної від-

повідальності за їх виконання. Невиконання таких зобов'язань неминуче призводить до конфліктів, які існують в будь-якому суспільстві незалежно від рівня його розвитку.

Одна з головних функцій права полягає у запобіганні і вирішенні конфліктів через притаманні йому механізми. За відсутності права або його ігнорування такі конфлікти вирішуються за допомогою фізичної сили аж до застосування зброї та знищення однієї сторони іншою. Отже, право є цивілізованим засобом розв'язання конфліктів і спорів на основі взаємних зобов'язань і формальної рівності.

2. Право - це такий універсальний засіб комунікації, спілкування між людьми, який забезпечує упорядкованість, стабільність, безпеку, тобто створює умови, за яких тільки й можливе нормальне існування люди- і суспільства».

Відтак науковий принцип нашого дослідження дозволяє поєднувати сучасний мережевий підхід історичної науки з соціологічним підходом науки соціології, антропологічним підходом загальної теорії права. Зрештою методологічний плюралізм та синергія соціологічної юриспруденції характерні від її європейських початків і почасти пов'язані з кризою юриспруденції початку ХХ ст. В українській історії правових учень цю кризу, а також співвідношення правознавства з іншими соціальними науками ґрунтовно описує Б. Кістяківський та С. Дністрянський. Професор Крижановський у праці «Криза-дискурс у праві: концептуальний та інструментальні зрізи» аналізує фундаментальну працю Б. Кістяківського «Соціальні науки і право» та узагальнює бачення мислителя шляхів розв'язання названої кризи. «Криза розгортається на тлі розчарування у науці (у т.ч. юридичній) пошуку задоволення у інших сферах духовної діяльності та схильності у процесі пошуку наукової істини керуватися не апіорними принципами, а міркуваннями фактичної придатності, користі та синтезу. Симптоми кризи філософ права бачить у руйнації стійких аксіоматичних стандартів сприйняття наукових положень у юриспруденції, пов'язує кризовий стан науки права з хибним перенесенням природньо-наукових понять у область соціальних наук і права, акцентуючи поширення містицизму і псевдонауковості як наслідку невір'я щодо результатів наукової праці. Але головне – кризу мислитель сприймав як шабель для досягнення нових результатів» [13, с. 85-86]. Власне одним з таких шаблів стало перенесення акцентів з абстрактних ідеалів і нормативно-правових текстів в площину конкретного, динамічного функціонування права, його дії в реальному житті, насамперед у правовідносинах та юридичних рішеннях, характерне, на думку М. Козюбри, для прихильників соціологічного типу праворозуміння [14, с. 39].

Уявлення про метод як спосіб організації дослідження зумовлює виділення на основі названих методологічних підходів провідних спеціальних методів вивчення соціологічної концепції права у США. Для мережевого методологічного підходу таким є порівняльно-історично-правовий, для історико-правового – історико-понятійний, для соціологічного – метод системного аналізу.

Порівняльно-історично-правовий дослідницький метод здобув популярність в українському правознавстві. «Україна має давні традиції порівняльного вивчення права. Достатньо згадати такі імена як М. Ковалевський, В. Корецький, М. Максимейко, Ф. Тарановський, О. Кістяківський, М. Іванишев, О. Романович-Славогинський» [15, с. 3]. У ХХІ ст. важко знайти історико-правове дослідження, в якому б не декларувалося використання порівняльно-правового методу. Серед таких і дисертаційне дослідження останніх років, так чи інакше пов'язане з соціологічною концепцією права [16, с. 235]. Водночас порівняльно-правовий метод переважно використовується для дослідження історії права. Проте від початків української історико-правової науки, а також українського порівняльного правознавства обґрунтована можливість його використання для порівняння юридичних теорій, концепцій, учень тощо. Один із фундаторів українського порівняльного правознавства Ф. Тарановський у статті «Порівняльне правознавство в кінці ХІХ століття» аналізує доповідь бонського професора Цітельмана, який виділяє три галузі дії порівняльного правознавства: 1) юридичну практику; 2) юридичну науку; 3) законодавство [17].

У цій же статті, в якій Ф. Тарановський підсумовує розвиток порівняльного правознавства в кінці ХІХ ст., науковець відрізняє його від порівняльної історії права та соціології. Від першої воно відрізняється тим, що не обмежується простою констатацією юридичних фактів, але займається ще побудовою самостійних юридичних конструкцій. Від соціології порівняльне правознавство відрізняється тим, що переслідує цілі не теоретичні, а прикладні – служіння політиці права [18, с. 176-177]. Відтак порівняльно-історично-правовий метод має специфіку у дослідженні правових знань у різних формах (теорій, учень, концепцій тощо). Ця специфіка пов'язана саме із об'єктом дослідження – правовими знаннями. Засади ретроспективного тлумачення правових знань, які стають спеціальним предметом дослідження, в українській історико-правовій науці узагальнені О. Скакун [19, с. 43-49]. На думку О. Скакун, «інтерпретація тексту правової теорії – який

умовно можна розділити на ряд вузлових стадій: 1) стадія описання – стадія вивчення фактів, що завершується створенням емпіричної бази дослідження (вибір фактів, аналіз конкретного задуму – конкретно-історичний, ситуаційний та ін.); 2) стадія реконструкції – стадія власне інтерпретації, серцевина інтерпретаційної діяльності, яка полягає в тому, щоб виявити у внутрішніх зв'язках системи інтерпретованих ідей, що становлять теорію, стрижневу, кризну ідею, означити в ній якості системності; 3) стадія пояснення – ця стадія (на відміну від попередніх, які призначені пояснити, що являє собою інтерпретована система ідей), призначена відповісти на питання чому ці ідеї з'ясовані саме так, а не інакше [20, с. 48]. З огляду на ці стадії найважливішою вимогою при використанні порівняльно-історично-правового методу у дослідженні правових концепцій (учень) є запобігання їхньої модернізації з метою актуалізації: теорії минулого в сучасних умовах відіграють зовсім не ту роль і мають не те значення, які були властиві їм у часи появи. Вони можуть переходити з покоління в покоління із певними модифікаціями» [21, с. 47-48]. Саме порівняльно-історично-правовий метод дослідження дозволить виявити загальне та особливе у соціологічній концепції права у США, наскрізну ідею усієї концепції та її численні модифікації. Серед інших елементів системи соціологічної концепції права у США порівняльно-історично-правовий метод дозволяє аналізувати історико-правові контексти через поняття, принципи, категорії, які не визначаються у рамках соціологічної концепції, а є непрямими та визначаються філософією, теорією та соціологією права, наприклад, поняття праворозуміння. Саме тому соціологічну концепцію права доцільно порівнювати з іншими, зокрема природньо-правовою, позитивістською чи інтегративною.

Історичний розвиток основних понять соціологічної концепції з'ясовується з допомогою іншого методу – історико-понятійного. Апробований європейськими, насамперед німецькими істориками, цей метод широко використовується представниками львівської наукової історико-правової школи [22]. Такий інтерес до історії понять пов'язаний з особливою увагою до інтернаціонального характеру процесів формування і розвитку основних правових понять у XX ст. У США у XX ст. активно тривав процес формування основних правових понять, зокрема поняття право. Історико-понятійний метод дозволяє темпоралізувати цей процес, тобто прив'язати зміст понять до історичного часу їх виникнення. Він же дозволяє окреслити джерела дослідження та його межі. Відтак джерелами дослідження стали юридичні тексти, в яких поняття «право» сформульовано з позиції соціологічного праворозуміння. Серед цих текстів визначальними для дослідження є наукові праці репрезентативних авторів. Це рівень «класиків» філософії права та теорії держави та права. Отже історико-понятійний метод дозволяє інтерпретувати історію соціологічної концепції права в юриспруденції США через її поняття, основним серед яких є право.

Історико-понятійний метод безпосередньо пов'язаний з методами, основою для яких є соціологічний підхід. В одному з перших в Україні навчальних посібників з філософії та соціології права доктор юридичних наук К Жоль показав цей зв'язок як зв'язок предметної мови юриспруденції та метамови соціології права. На думку ученого предметна юриспруденція (або, кажучи інакше, її предметна галузь) повинна вивчатися з допомогою метамови, якою у нашому випадку є мова (в широкому смислі слова) соціології права у вигляді відповідних методів, способів і форм пізнання, з допомогою яких ведеться своєрідний дослідницький «діалог» між суб'єктом і об'єктом пізнання [23, с. 389]. Для повноти аналізу соціологічної концепції права в юриспруденції США у дисертаційному дослідженні використано метод системного аналізу для встановлення засадничої ідеї цієї концепції.

Висновки. Кожен із методологічних підходів і методів дослідження соціологічної концепції права в юриспруденції США XX ст. має свої позитивні сторони та недоліки. Проте їхнє об'єднання в авторській методології дослідження виправдане предметом і метою дослідження. Окрім того ці підходи та методи апробовані сучасною українською історико-правовою наукою, у тому числі львівською науковою школою історії права.

Список використаних джерел:

1. Дамирли М.А. История философии права и история правовой мысли: вопросы соотношения. 2005. Т. III, – № 1-2. с. 351.
2. Дудаш Т.І. Праворозуміння крізь призму герменевтики. Львів: Край, 2010. 248 с.
3. Дамирли М.А. История философии права и история правовой мысли: вопросы соотношения. 2005. Т. III, – № 1-2. с. 353.
4. Копча В.В. Методологія дослідження правового явища: поняття, структура, інструментарій. Часопис Київського університету права. 2020. №1, С. 54–58.

5. Фергюсен Ніл. Площі та вежі. Соціальні зв'язки від масонів до фейсбуку. Пер. з англ. Катерина Диса. К.: Наш формат, 2018. – 552 с.; Фергюсон Ніл. Приреченість: політика і катастрофи / переклад з англ. Катерина Диса. К.: Наш формат, 2022. 496 с.
6. Фергюсон Приреченість: політика і катастрофи / переклад з англ. Катерина Диса. К.: Наш формат, 2022. с. 120-121.
7. Щамбура Д. Неофіційне право. Дисертація на здобуття наук. ступеня докт.юрід.наук за спеціальністю 081 – «право». Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, 2021.
8. Гайск Ф.А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. Т. I-III. К.: «Аквілан-Прес», 2000. 448 с.
9. Коваль А.Ф. Погляди Станіслава Дністрянського на право та державу (загальнотеоретичний аспект): монографія. Львів, 2014. 212 с. С. 167.
10. Коваль А.Ф. Погляди Станіслава Дністрянського на право та державу (загальнотеоретичний аспект): монографія. Львів, 2014. С. 167.
11. Марчук В. Завдання і методика викладання історії політичних і правових вчень у юридичних вищих навчальних закладах. Про українське право. Збірник статей кафедри теорії та історії держави і права. Число III / За ред. Проф. І. Безклубого. К. 2008. С. 133.
12. Кравченко А. Антропологічний принцип у філософії права: сутнісна характеристика (Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи). Львів, 2009. С. 103.
13. Крижановський А.Ф. Кризо-дискурс у праві: концептуальний та інструментальні зрізи. Юриспруденція сьогодні між апологією і креативністю. Пам'яті професора Ю.М. Оборотова: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 17 вересня 2021 р. Одеса: Фенікс, 2021. С. 85-86.
14. Загальна теорія права: підручник. М.І. Козюбра, С.П. Погребняк, О.В. Цельєв, Ю.І. Матвєєва; за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: ВАІТЕ, 2015. с. 39.
15. Порівняльне правознавство. Порівняльна політологія: Систематичний бібліографічний покажчик. За ред. О.В. Кресіна, І.О. Кресіної. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2022. С. 3.
16. Мельник М.О. Школа правового реалізму та можливості використання її надбань у вітчизняній юриспруденції. Дисертація на здобуття наук. ступеня кандидата юрид.наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ, 2012. 235 с.
17. Порівняльне правознавство: Антологія української компаравістики XIX -XX століть / За ред. О.В. Кресіна. Київ: Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Вид. «Логос», 2008. С. 177.
18. Порівняльне правознавство: Антологія української компаравістики XIX -XX століть / За ред. О.В. Кресіна. Київ: Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Вид. «Логос», 2008. С. 177.
19. Скакун О.Ф. Ретроспективне тлумачення правової теорії. Поняття, терміни і категорії історико-правової науки. Матеріали XXI Міжнар. історико-правової конференції, 23-26 квітня 2009 р. м. Миколаїв. Миколаїв. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010, 356 с, с. 43-49.
20. Скакун О.Ф. Ретроспективне тлумачення правової теорії. Поняття, терміни і категорії історико-правової науки. Матеріали XXI Міжнар. історико-правової конференції, 23-26 квітня 2009 р. м. Миколаїв. Миколаїв. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010, 356 с, С. 48.
21. Скакун О.Ф. Ретроспективне тлумачення правової теорії. Поняття, терміни і категорії історико-правової науки. Матеріали XXI Міжнар. історико-правової конференції, 23-26 квітня 2009 р. м. Миколаїв. Миколаїв. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. С. 47-48
22. Brummer O. Conze W. Kosselek R. (Hrsg) Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur politics-sozialen Sprache in Deutschland. Stuttgart, 1972-1997. Bd. 1-8; Contributions to the History of Concepts. Vol.7. № 2. Winter 2012; Панкевич І. М. Традиція виборності влади; Юркевич М. Дисертація...
23. Жоль К.К. Философия и социологи права: Учеб. пособие. К.: Юринком Интер, 2000. с. 389.